

ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПОРУШЕННЯ ЧИННИХ НА ТРАНСПОРТІ ПРАВИЛ

Сучасна наука кримінального права повинна приділяти більше уваги дослідженню суспільно небезпечних діянь, що вчиняються з необережності, і серед них, злочинам проти безпеки руху та експлуатації транспорту, оскільки шкода від них суспільству постійно зростає. При цьому найважливішому сектору господарства країни — єдиній транспортній системі — заподіюються величезні матеріальні збитки, небезпечні екологічні та інші тяжкі наслідки.

Отже, кримінально-правова охорона чинних на транспорті правил безпеки руху та експлуатації транспорту набуває особливої актуальності.

Кримінально-правові проблеми злочинів і правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту були предметом дослідження вітчизняних вчених О. О. Балобанова, В. І. Борисова, С. В. Гізімчука, В. С. Гуславського, В. В. Доненка, В. І. Касинюка, З. Г. Корчевої, О. М. Котовенка, В. А. Мисливого, О. В. Негодченка, О. М. Опальченка, В. М. Прussa, В. П. Тихого та інших.

Разом з тим, наукові праці вказаних авторів стосувалися злочинних порушень правил безпеки руху та експлуатації транспорту, що вчиняються на окремих видах транспорту (ст.ст. 77, 78, 215-215-5 КК України 1960 р., ст.ст. 276, 286-288 КК України 2001 р.).

Однак, у транспортній системі держави вчиняються й інші злочинні порушення правил безпеки, що спричиняють тяжкі наслідки, які, незалежно від виду транспорту (автомобільного, залізничного, водного тощо), кваліфікуються за однією кримінально-правовою нормою – ст. 291 КК України «Порушення чинних на транспорті правил» [1]. Ця норма є правонаступницею ст. 217 КК України 1960 р. [2] і порівняно з КК, прийнятим за часів СРСР, в редакції 2001 р. майже не зазнала змін.

24 вересня 2008 р. законодавець вніс зміни до диспозиції вказаної норми і поряд з відповідальністю за порушення чинних на транспорті правил, що убезпечують рух, також передбачив у ній, відповідальність за порушення правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів, якщо це спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки.

Метою статті є визначення ознак діяння, передбаченого ст. 291 КК України, та формулювання на цій основі шляхів подальшого удосконалення кримінального законодавства України, що встановлює відповідальність за порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту.

Аналізована норма має бланкетну диспозицію, тобто для з'ясування ознак дії (бездіяльності) необхідно звернутися до підзаконних нормативних актів, які встановлюють правила, що забезпечують рух, або ж до правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів.

Обов'язкова ознака об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 291 КК, – дві форми діяння: 1) порушення чинних на транспорті правил, що забезпечують рух; 2) порушення правил, норм і стандартів виготовлення, переобладнання, ремонту транспортних засобів [3, с. 355-356; 4, с. 868]. Таким чином, складовою обох форм діяння є «порушення».

Тлумачний словник української мови дає таке визначення цього поняття: «відхилення від правил, відступ від законів, невідповідність традиції, звичаям і т. ін.» [5, с. 887]. Виходячи з цього визначення, під порушенням правил, норм і стандартів слід розуміти відхилення від них, яке, на наш погляд, може бути здійснене у два способи.

Перший спосіб – це невиконання правил, норм і стандартів. Особа, на яку покладено обов'язок виконати якусь дію або утриматись від її вчинення, робить все навпаки: вчиняє заборонену дію (діяння у виді дії) або не виконує обов'язкову дію (діяння у виді бездіяльності).

Другий спосіб – неналежне виконання правил. У цьому випадку особа при обов'язку виконання дії здійснює її неналежним чином (діяння у формі бездіяльності).

Отже, перша форма діяння, передбаченого ст. 291 КК, встановлює відповідальність за порушення правил, які: 1) чинні на транспорті, 2) забезпечують рух; друга – правил, норм і стандартів, що стосуються: 1) виготовлення, 2) переобладнання, 3) ремонту транспортних засобів.

Обидві форми діяння, передбаченого аналізованою нормою, встановлюють відповідальність за порушення «правил», а друга форма – ще й додатково за порушення «норм» і «стандартів». Тлумачення поняття «правило» в українській мові означає «зібрання положень, що визначають порядок ведення або дотримання чого-небудь» [5, с. 916]; поняття «норма» – регулятивне правило, яке вказує межі свого застосування; відповідає чомусь типовому або звичайному [6]; поняття «стандарт» – документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються

діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги, дотримання яких є необов'язковим. Стандарт може містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи послуги [7].

Отже, з огляду на те, що поняття «стандарт» і «норма» визначаються через родові поняття «правило», на нашу думку, має місце тавтологія, у зв'язку з чим диспозиція статті 291 КК України потребує змін та певного вдосконалення.

Література

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=10&nreg=2341-14>.
2. Кримінальний кодекс Української РСР [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html
3. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / За ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і доп. – Х., 2010.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 8-ме вид., переробл. і доп. – Х., 2011.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь, 2003.
6. Норма [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0>.
7. Про стандартизацію: Закон України від 17 травня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>.

УДК 343.346 (043.2)

Мусиченко О. М., викладач,
ВСП «Миколаївський інститут права»
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Миколаїв

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОЗУМІЛОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ – ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТРАНСПОРТНИХ ЗЛОЧИНІВ)

Одним із заходів боротьби з правопорушеннями на транспорті є правильне застосування кримінального законодавства. Як показує практика, зустрічаються помилки при застосуванні кримінальних норм, які передбачають кримінальну відповідальність за транспортні кримінальні правопорушення. Деякі норми взагалі залишаються «мертвими» (наприклад, с. 290 КК «Знищення, підробка, або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу»). Така ситуація, поміж іншого, зумовлена